

KAZAK HİKÂyecİLİĞİNE GENEL BİR BAKIŞ**An Overview of the Kazakh Storytelling****Damira İbragim*****ÖZ**

Kazakçada *ãngime* diye tabir edilen hikâyelerde Kazak cemiyetinin bütün özelliklerini bulmak mümkündür.

Kazak ulusunun hayatındaki, yaşanan veya duyulan hadiseler, değer ölçüleri, önce sözlü halk hikâyeleri şeklinde, sonra ise yazılı anlatılarla nesilden nesile aktarılmıştır.

Makalede Kazak hikâyeciliğinin tarihî seyri üzerinde durulmuştur. İlk dönem hikâyeleri, Sovyet dönemi hikâyeleri ve Bağımsızlık sonrası hikâyeler başlıkları altında her dönemin kısa hikâye yazarları ve işlenen başlıca temalar hakkında genel bilgi verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kazak edebiyatı, Kazak hikâyeleri, Kazak yazarlar

ABSTRACT

It is possible to find all the features of the Kazakh society in the stories called *ãngime* in Kazakh language.

Incidents which are experienced or heard and value standards in the life of the Kazakh nation, passed down from generation to generation first orally in the form of folk stories, and then with the written narratives.

This article focuses on the historical course of Kazakh storytelling. General information are given about the main themes and about story writers under the headings of the first period stories, stories of the Soviet era, and stories of the post-independence period.

Key Words: Kazakh literature, Kazakh stories, Kazakh writers

1. Giriş

Beyan etmek, insanın hayatı boyunca ihtiyaç duyduğu en önemli eylemlerden biridir. İnsan, gördüğü, yaşadığı veya hayal ettiği her türlü olayı çeşitli kurgularla anlatır, beyan eder. İnsanoğlunun bu şekilde anlatma ihtiyacını zamanla edebî sanatlarla bezeyerek estetik bir türe dönüştürmesi sonucunda hikâye bir tür olarak ortaya çıkmıştır.

Kazak halkı her zaman söz sanatını -ister sözlü, ister yazılı olsun- bütün sanatlardan üstün tutmuştur. Bu zihniyet bir Kazak atasözüne, "Dil, bütün sanatların başlangıcıdır" (Öner aldı – kızıl til) şeklinde yansımıştır.

Bütün milletlerde olduğu gibi Kazakların da ayakta durmasını ve geleceğe güvenle bakmasını temin eden unsurlardan en önemlisi, atalarından tevarüs ettikleri kültür ve sanat değerleridir. Yaşadıkları mekânın coğrafi özellikleri, geçirdikleri tarihî süreçler, günlük hayattaki uğraşları Kazakların dünya görüşünün, sanatının, edebiyatının,

* Yrd. Doç. Dr., Fatih Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, dibragim@fatih.edu.tr

müziğinin temelini oluşturmuştur. Uçsuz bucaksız bozkırlardaki hayat, Kazakların gönlüne, muhayyilesine ve özellikle diline yansımıştır. Kazakçanın zengin kelime hazinesinde belli bir derecede Türk dilinin gelişip mühim eserler verdiği topraklarda yaşamasının da etkisi vardır. Yaşadıkları cemiyet ve devir şartları Kazakların özündeki kahramanlık duygularını belli ölçüde törpülemekle birlikte beyan yeteneğinin gelişerek yeni ve güzel verimler ortaya koymasına zemin hazırlamıştır. Kazak ulusunun hayatındaki bütün bu süreçler, yaşanan veya duyulan hadiseler, değer ölçüleri; önce sözlü halk hikâyeleri şeklinde, sonra ise yazılı anlatılarla nesilden nesile aktarılmıştır.

Kazakçada *äñgime* şeklinde tabir edilen hikâyelerde Kazak cemiyetinin bütün özelliklerini bulmak mümkündür. Kazaklar, tabiatında kendisinin veya bir başkasının başından geçen bir hadiseyi merakla temellendirmeye, mevcut vakıyı tasavvur gücünü kullanarak ve anlamlı kelimelerle süsleyerek tahkiye etmeye meyilli insanlardır. Bu meyil, *biy-şeşen* sözleri, destanlar, halk hikâyeleri, efsane, fıkra, masal gibi sözlü edebiyat kaynağından beslenerek yazılı edebiyatta hikâyenin bir edebî tür olarak teşekkül edip gelişmesini sağlamıştır. Bu noktadan Kazakça edebî eserler, Kazak halkının edebî şeceresi olarak da değerlendirilebilir. Kazak edebiyatının tarihî seyrine bakıldığında sözlü halk edebiyatının yazılı edebiyatı ne kadar çok etkilediği ve ne ölçüde yönlendirdiği açıkça görülür. Yazarlar hikâyelerinde çoklukla Kazak cemiyetinin günlük meselelerini kısa ve öz olarak anlatmayı hedeflemişlerdir.

19. yüzyılın ikinci yarısında Kazak millî edebiyatı, bilhassa Batı edebiyatındaki edebî eğilim ve yönelişlere ayak uydurmaya başlar. Bu gelişmenin aşlında Rus İmparatorluğu'nun Kazak topraklarında uygulamaya başladığı sömürgecilik siyasetinin bir etkisi olduğu da söylenebilir. Önce sinsice başlayıp sonra açık bir şekilde devam eden sömürgecilik siyaseti ile birlikte Kazak edebî çevresi Rus edebiyatıyla, dolayısıyla Batılı edebî türlerle tanışma fırsatını yakalamıştır.

2. İlk Dönem Kazak Hikâyesi

Rus edebiyatının etkisiyle yazılmış Batı tarzı hikâyeler diyebileceğimiz ilk eserler, 1860'lardan sonra Kazak edebiyatında görülmeye başlar. Bu dönemde yazılı Kazak edebiyatını Şoqan Waliyxanov, Abay Qunanbayulı ve İbray Altınсарin gibi sanatkarlar temsil etmiştir. Kazak edebiyatında 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayıp 1920'lere kadar devam eden dönemi bazı edebiyat araştırmacıları *millî uyanış dönemi*, bazıları da *gelenekle yeninin buluşma dönemi* olarak nitelmişlerdir (Seyfollaulı, 1931: 38; Muqanov, 1932: 43; Äwezov, 1933: 122). Ayrıca Kazak edebiyatında Batı tarzı hikâyenin başlangıcında Batı edebiyatından daha çok Rusçadan veya Rusça üzerinden yapılmış hikâye tercümelerinin etkili olduğunu vurgulamak gerekir.

Bir tür olarak Batılı hikâyesinin bütün özelliklerini haiz değilse de bu anlamda ilk denemeler, Kazak hikâyesinin öncüsü olarak bilinen eğitimci ve yazar İbray Altınsarin'e aittir. Altınsarin daha çok çocuklar için yazdığı kısa hikâyeleri ile karşımıza çıkmaktadır. Altınsarin'in hikâyeleri klasik tarza pek uymayan daha çok durum hikâyeleri olarak değerlendirilebilir. Gerek telif eserleri gerekse Rus yazarları Krilov'dan, Saltıkov-Şedrin'den, Paulson'dan, Çernişevski'den, Tolstoy'dan, Uşinski'den (Altınsarin, 1991: 12-28) serbest tercüme yaparak yayımladığı kısa hikâyeleriyle yazar, yazılı Kazak çocuk edebiyatında da çığır açmıştır.

Altınsarin'in seçme hikâyeleri, artık Rusya'nın sömürgesi kabul edilen ve Rus müfredatına göre eğitim vermek üzere ilki 1864 yılında Torğay vilayetinde açılan Kazak okulları için hazırlanan *Qırğız Hrestomatiyası*¹ kitabına da girmiştir (Derbisalin, 2005: 76). Bu kitapta yer alan Altınsarin'in *Bay Balası Men Jarlı Balası, Awruwdan Ayağan Küştirek, Qıpşaq Seyitqul, Talaptıñ Paydası, Örmekşi Qumırsqa Qarlığaş, Kiyiz Üy Men Ağaş Üy, Äke Men Bala, Nadandıq, Jomartıq, Sıyqırlı Şöp, Şeşesi Men Qızı, Meyirimdi Bala, Jan-januwardıñ Dawlasqanı, Luqpan Xakim, Satemir Han, İzbastı, Bayulı, Takapparlıq, Baqşa Ağaştarı, Sarañdıq Pen Durıstıq, Tışqannıñ Ösiyeti, Saqıp, Bilgenniñ Paydası* gibi hikâyeleri yerli ve klasik unsurların harmanlanmasıyla yazılmıştır ve bunlar, Kazak edebiyatındaki ilk hikâye denemeleridir (Altınsarin, 1943: 13-82, Altınsarin, 1991: 56-92).

Ayrıca Rusçadan tercüme ettiği *Ädep, Tülki men Eşki, Sawısqan men Qarğa, Polkan Degen İyt, Silinçi Hanım, Muñsız Adam, Üş Urı, Taza Bulaq, Balanıñ Aylası, Ötiriktiñ Ziyanı* gibi hikâyelerinde yazar, özgün eserden sadece esas olayı almış ve anlatım tarzını tamamen Kazak zihniyetine, cemiyetin anlayışına göre (uyarlamıştır) değiştirmiştir. Altınsarin bu çalışmaları yaparken toplumlar arasında iletişimi, fikrî ve edebî alışverişi sağlayan en mühim vasıtanın tercüme olduğuna inandığını; önce faydalı olanı belirlemek, sonra da yeni olanı edebiyata getirmek gerektiğini kaydetmiştir (İlminskiy 1891: 22). Her ne kadar Batılı hikâye üslubuna birebir uymasa da Altınsarin'in bu alandaki çalışmaları kısa hikâye geleneğine öncülük ettiği için önemlidir. Ayrıca bu kısa hikâyelerde çoklukla terbiyevi ve ahlaki konular ele alındığı için sadece çocuklar değil yetişkinler de yazara büyük ilgi göstermişlerdir. Ahlaki nasihat veren hikâyelerinde yazar umumi olarak insanın sahip olması gereken özelliklerden, çalışkanlıktan, güzel huylu olmaktan, başkalarını zemmetmenin kötülüğünden, tembellikten sakınmaktan, hak yememek gerektiğinden, cömertliğin üstünlüğünden, herkesin kendi kusurunu görebilmesinin fazilet olduğundan bahsetmiştir.

¹ O dönemde Ruslar, Kazaklara Kırgız diyorlardı.

Bu dönemin bir diğer önemli sanatkârı meşhur Kazak şairi ve edibi Abay Qunanbayulı'dır. Qunanbayulı, didaktik içerikli kısa anlatı serisi *Qara Sözləri* ile Kazak nesrinin gelişmesine katkı sağlamış ve nesirde gelenekle yeniyi mezmetmek gerektiğini vurgulamıştır (Abay, 1983: 38). Ancak o, modern nesri öğrenmenin ve uygulamanın kaçınılmaz yolunun Rusçayı çok iyi derecede bilmekten geçtiğine, bu dil aracılığı ile başta Avrupa olmak üzere dünya edebiyatını tanıma imkânı doğacağına dikkat çekmiştir (Älimqulov 1993: 46).

19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın ilk çeyreği Rusya'da Çarlık yandaşları ile Bolşevizm taraftarlarının, Kazakça yaygın ifadesiyle "Aqtar men Qızıldar"ın çatıştığı karmaşık bir dönemdir. O yıllarda birçok yönden Rusya'ya bağlı ve bağımlı olmaya başlayan Kazakların edebiyatı da bu süreçten oldukça etkilenmiştir. Kazakların yaklaşık bir asır sürecek zorlu tarihi bu yıllarda başlar. Kendi içinde düşünce birliğini sağlayamamanın bir sonucu olarak Kazak halkı, Rus Çarı ile Bolşevikler arasında sıkışıp kalmış ve nihayet yüzlerce aydının katledilmesiyle başsız kalmıştır. 1900'lü yılların başında Rusya, Kazakların Jetisuw, Torğay ve Sırdariya civarındaki topraklarına el koymakla kalmayıp verimli topraklara Rus çiftçilerini yerleştirmiştir (Asfendiyarov 1993: 187). Böylece Kazaklar yer altı ve yer üstü zenginliklerini kaybetmeye başlamışlardır. Ruslaştırma ve sömürge siyasetine karşı en büyük millî ayaklanma 1916 yılında gerçekleşmiştir. Sömürgeciler yerli halkı dilinden, edebiyatından, ruhaniyetinden uzaklaştırmak için hiç vakit kaybetmeden sokak, cadde, şehir, vilayet adlarını Rusçalaştırarak işe başlamışlardır (Mırzaxmetov 1993: 126). Dolayısıyla bu dönemde halkı heyecana getirecek, millî ruhu canlı tutacak şiirler ve şairler ön planda olmuştur. Kazak nesrindeki gelişmenin bu süreçte yavaşladığı fark edilir. Ancak milliyetperver bazı sanatkârlar, halkın ruhani gıdası olan edebiyatı her şeye rağmen canlı tutmak çabasıyla bir araya gelerek gazete ve dergi neşretmişler, bu süreli yayınlarda memleketin önemli meselelerini tartışmışlar, şair ve yazarların eserlerini yayımlamışlardır. Gazete ve dergi çalışmaları her zaman olduğu gibi o yıllarda da Kazak edebiyatı ve kültürünü ilgilendiren konuların sürekli gündemde kalmasını sağlamıştır (Kenjebayev, 1950: 37).

1888-1902 yıllarında Ombı şehrinde basılan *Dala Walayatu(nıñ) Gazeti*, aslında Çar'a bağlı yerli idarelerin yayın organı olmasına rağmen B. Sırtanulı ve M. Janaydarulı gibi bazı vatanperver insanların ferdî çabalarıyla gayri resmî edebiyat ekleri vermiştir. Bu ekler vasıtasıyla dönemin edebiyat ustaları A. Qunanbayulı, M. J. Köpeyulı, Ş. Qudayberdiulı, J. Aymanulı, J. Aqbayulı gibi edebiyatçıların eserleri halka ulaşmıştır.

Bir diğer edebî yayın organı da Troitsk şehrinde 1911-1915 yıllarında çıkan *Ayqap* dergisidir. *Ayqap*, Kazak halkında millî şuurun oluşmasına ve millî edebiyatın gelişmesine zemin hazırlamıştır (Äşirbayev, 2000: 5). Dergide dönemin başlıca meseleleri olarak halkın eğitimi, kadın eşitliği ve hakları, yerleşik hayata geçiş, şehir yapılanması, millî siyaset gibi konular gündeme getirilmiş; aynı zamanda edebiyatın özellikle nesrin gelişmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Kazak okuru, geçmişten aşına oldukları Doğu edebiyatının önde gelen eserleriyle birlikte Batı edebiyatının hikâye örneklerini ilk defa bu dergi vasıtasıyla tanımıştır (Biysenğalıy, 2012: 3).

1913-1918 yıllarında Orınbor şehrinde neşredilen *Qazaq* gazetesi içtimai, siyasi, edebî ve medeni bir gazetedir. *Qazaq* gazetesinin ilk yayın yönetmeni A. Baytursınlı ile editörü M. Duwlatulı (Qoygeldiyev, 2008: 181) böyle bir çalışmayla “Kazakları Avrupa kültürüyle ve edebiyatıyla yakından tanıştırmayı hedeflediklerini”, gazetenin başlığının altına slogan olarak yazmışlardır. Adı geçen süreli yayınlarda M. Jumabayulı, Ş. Qudayberdiulı, S. Torayğırov, Ğ. Qaraşulı, S. Dönentayev, Ä. Ğalımulı gibi Kazak yazarlarının makaleleriyle birlikte telif hikâyeleri ve şiirleri yer almıştır. Bu yazarların eserleri işledikleri konu itibarıyla millî kurtuluş, esarete boyun eğmeme, hürriyet ve istiklale açık çağrı niteliğini taşımaktadır.

Milliyetçiliğin öncüsü Alaş Partisi'nin yayın organı olarak 1917-1918 yıllarında Semey şehrinde çıkan *Sarıarqa* gazetesi de gündelik haberlerin yanı sıra edebî yazılara, özellikle kısa hikâyelere yer vermesi açısından önemlidir. Bu dönemde yayımlanan hikâyelerde konuşma dilinin hâkimiyeti göze çarpar. Her şeye rağmen taşra hayatının, diğer bir ifadeyle Kazak köylüsünün gerçekçi bir biçimde anlatılması öne çıksa da bu dönemde B. Maylin, S. Dönentayev, S. Torayğırov, I. Köbeyev, Ä. Ğalimov, M. Kâşimov gibi yazarların hikâyeleri sömürgecilik döneminin gerçekçi yazıları olması ve Kazak hikâyesinin temelini oluşturması bakımından önem taşır. Adı geçen yazarlardan B. Maylin'in *Şuğanın Belgisi* (1914), Ä. Ğalimov'un *Beyşara Qız* (1912), M. Kâşimov'un *Muñlı Mariyam* (1914) gibi hikâyeler 1917 Ekim İhtilali'nden önce gerçekçilik akımının tesiriyle kaleme alınan eserlerdir.

25 Ekim 1917'de Sovyet Hükûmeti'nin iktidara gelmesiyle ülkede dengeler değişir. Bu değişim başta Rus edebiyatı olmak üzere diğer komşu edebiyatların da etkisiyle Kazak edebiyatında hikâyenin gelişmiş bir tür olarak kendisini göstermesine zemin hazırlar.

Şair olarak tanınmış bir sanatkâr olan S. Dönentayev'in kadın hakları, köy hayatı, eğitim gibi meselelerin ele alındığı sınırlı sayıdaki hikâyeleri daha sonraları 1957 yılında diğer eserleriyle birlikte *Şığarmaları* (1957) adlı kitapta toplanmıştır. Yazarın en meşhur eseri, bir yetim çocuğun sıkıntılı hayatını anlattığı *Körkemtay* hikâyesidir.

Dönemin en önemli hikâye yazarı B. Maylin, Kazak hikâyeciliğinde kendine has üslubuyla, kısa ve öz anlatımlarıyla çığır açan bir isimdir. Maylin'in hikâyesinde iki tip insana rastlanır: Biri acınacak hâldeki gariban Kazak köylüsü, diğeri ise aklını kullanamayan gülünç tiptir (Maylin, 1952: 237-678). 1911-1913 yılları arasında Troitsk'teki Wazıyfa Mektebi'nde okuyan ve tahsiline Ufa'daki Ğaliya Medresesi'nde devam eden Maylin, Kazak, Tatar, Başkurt ve Rus edebiyatlarını derinlemesine incelemiştir (Qabdolov, 1988: 62). Yazar en çok Gogol, Çehov ve Gorki'nin eserlerinden etkilenmiştir 1923-1925 yıllarında *Sotsialdı Qazaqstan* gazetesinde S. Seyfullin ile birlikte çalıştıktan sonra fikir ve sanata dair düşünceleri tamamen değişen yazar, aslında fakir Kazak köylüsünün sesi soluğu olmuştur. Eserlerinde Kazak emekçilerinin karakteri, yaşayışı, ümitleri geniş olarak ele alınmıştır. Maylin, Kazak Sovyet Edebiyatı'nda hikâye türünün gelişmesine *Aristanbaydır Muqışı*, *Kedey Teñdigi*, *Seksen Som*, *Ayrınbay* başta olmak üzere günümüzde bile anlamını yitirmeyen kısa hikâyeleriyle büyük katkı sağlamıştır

(İymanjanov, 1958: 4). Onun değişik yıllarda yazdığı hikâyeleri ilk defa 1933-36 yıllarında dört ciltlik *Tohq Şığarmalar Jıynağı* (1936) kitabında yer almıştır.

20. yüzyıl başındaki Kazak edebiyatının güçlü sanatkarlarından biri I. Köbeyev'dir. Asıl mesleği öğretmenlik olan yazar "üstadım" dediği I. Altınсарin gibi didaktik hikâyeler kaleme almıştır. *Orındağın Arman* (1951) adlı eseriyle Kazak edebiyatında hatıra-roman türünün ilk temsilcisi sayılan yazar, 1910 yılında önde gelen Rus yazarlarının hikâyelerini tercüme ederek *Ülgili Tercüme* (1910) adıyla bastırır. Peşinden yine ilkökul öğrencilerine okuma kitabı olarak *Ülgili Bala* (1912) adlı hikâye kitabını yayımlar. Kitapta İvan Krilov'un fabılları ve Kazak halk edebiyatının örnekleriyle birlikte bitkiler ve hayvanlar dünyasını tanıtmak amaçlı yazdığı kısa hikâyeleri de yer almıştır. Yazarın *Qustın Uyası* (1913), *Eki Soqa* (1914) adlı iki hikâye kitabı bulunmaktadır.

Aslında şair olarak ünlenmesine rağmen birkaç eseriyle de olsa Kazak edebiyatında hikâye türünün gelişmesine katkıda bulunan Sultanmaxmut Torayğirov'un ismini de zikretmek gerekir. *Ayqap* dergisinde editörlük yapan ve *Awırmay Esimmen Jañılğanım*, *Zarlandım* gibi ilk hikâyelerini bu dergide yayımlayan Torayğirov eserlerinde sosyal adaletsizlik, Kazak kadınının meseleleri, sınıf mücadelesi gibi temaları işlemiştir

3. Sovyet Dönemi Kazak Hikâyesi

Sovyet iktidarının zamanla yerleşip pekişmesi, dönemin ideolojisine alkış tutan hikâyelerin yazılmasını da beraberinde getirmiştir. 1921 yılında ilk devlet yayınevi kurulur. 1922'de yayımlanan ilk eser ise ihtilal yanlısı Abdolla Asılbekov'un *Bizdiñ De Künimiz Tuwdı* adlı hikâyesidir. 1925 yılında Kazakistan Proleter Yazarlar Birliği kurulur. Bu birlik 18 Haziran 1925'te Komünist Parti Merkez Komitesi tarafından kabul edilen Partinin Edebiyat Siyaseti hakkındaki kararına uymakla mükelleftir (Aziyev, 1989: 25). Diğer taraftan Sovyet Hükûmeti'ne karşı halkı uyarmayı vazife sayan milliyetçi görüşteki M. Jumabayulı, J. Aymawıtulı, Q. Kemeñgerulı, A. Baytursınulı gibi yazarlar da eser vermeye devam ederler. Fakat bu edebiyatçılar Sovyet Hükûmeti tarafından "aşırı milliyetçi" ve "Pantürkist" olmakla suçlanır (Aziyev, 1989: 26) ve böylece edebiyat cephesi de ikiye ayrılmış olur. 1917 yılında Semey'de kurdukları Alaş Partisi bayrağı altında faaliyet gösteren milliyetçi yazarlar "Alaşordacı Milliyetçiler" olarak iktidar tarafından dışlanır.

1920'li yıllar Kazak edebiyatında hikâye yazarları arasında S. Sadwaqasov, S. Şarıypov, M. Däwletbayev, E. Bekenov, O. Bekov, J. Tilepbergenov, Ä. Aysarin, R. Malabayev, Q. Tayşıqov gibi isimler yer almıştır. Bu yıllarda şiir hâlâ nesre nazaran hem sayıca hem de muhtevaca daha öndedir (Atımov, 1970: 47). Bu mesele Sovyet iktidarının gözünden kaçmaz ve Komünist Parti yetkili organları Kazak yazarlarını planlı bir şekilde hikâye ve roman türünde eserler yazmaya teşvik eder. Netice olarak B. Maylin'in Sovyet iktidarının ilk yıllarındaki Kazak köyünden ve köylüsünden haberdar eden *Jastıq Jalını* (1926), toprak paylaşımını konu edinen

Keñ Atızdın Talası (1927) ve Kazak kadınının sosyal konumundan bahseden *Şuğanın Belgisi* (1926) hikâyeleri; S. Seyfullin'in İhtilal öncesi Kazak kadınının cemiyetteki yerini anlatan *Ayşası* (1926), demir yolu işçilerinin hayatını anlatan ve umumi olarak Kazakistan'da sanayinin gelişiminden bahseden *Jer Kazğandar* (1928) eseri; M. Äwezov'un Kazak köylüsünün hayatını bütün ayrıntılarıyla anlattığı *Eskilik Köleñkesinde* hikâye kitabı (1924); S. Sadwaqasov'un ilk kolhozların kuruluşunu konu edinen *Salmaqbaydın Awılında Kooperatsiya Qalay Ornadı* (1923) hikâyesi; S. Şarıpov'un Çarlık idaresinin zulüm ve baskısını, Kazak halkının yaşayışını, örf ve âdetlerini çok gerçekçi bir biçimde tasvir eden *Sülük, Erden Köli, Zañ Zäbiri, Qalağa Şıǵuw* gibi hikâyeleri yayımlanmıştır (1926).

Adı geçen hikâye yazarlarının çoğunun ortak özelliği, sanat hayatlarına şiirle başlamalarıdır. Bu dönemde Kazak yazarları üslup ve tarz olarak kendilerine Rus edebiyatının usta isimleri Çehov, Puşkin, Tolstoy ve Gorki'yi örnek almışlardır (Äziyev, 1989: 33).

1930-1960 yıllarının ünlü isimleri arasında gözlem kabiliyetlerini güçlü anlatımlarıyla birleştirerek Kazak hikâyeciliğinin yeni boyutlar kazanmasında etkili olan S. Seyfullin, İ. Jansügirov, M. Awezov, S. Muqanov, Ğ. Mustafin, M. İymanjanov, Ğ. Müsirepov, T. Axtanov gibi isimleri zikretmek gerekir. Bu yazarların hikâyeleri *Sana, Tañ, Şolpan, Qızıl Qazaqstan, Ädebiyet Maydanı, Awıl Tañı, Literaturnıy Kazahstan, Priirtışskaya Pravda, Türksib* gibi dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır.

1930'lu yıllarda Kazak hikâye yazarları bütünüyle Sovyet ideolojisinin istediği temaları işlemeye ve öngörülen yazı tekniğini kullanmaya mecbur bırakılmıştır. Dönemin velut hikâye yazarlarından Ğ. Müsirepov *Kök Üydegi Körşiler* (1929), *Ömir Erteğisi* (1930) gibi hikâye kitaplarında Sovyet iktidarının olumlu yanlarıyla birlikte bu husustaki şahsi görüşlerini de açıkça ortaya koymuş bir yazardır.

Ğ. Mustafin'in *Er Şoyın* hikâyesi üst sınıftan intikamını alan fakir işçinin hayatından bir kesit olarak kabul edilebilir (1929). Ayrıca bu dönemde zenginlerin mülkünün müsadere edilmesi, sınıf mücadelesi, kolhozların kurulması, kadın hürriyeti konularını işleyen J. Tilebergenov'un *Tañbalılar* (1929); E. Bekenov'un *Jalşı Säwlesi, Biydiñ Jawızdığı, Ultıñ, Bügingi Awıldın Elesterinen, Qan Jaspın Juwıldı, Jaña Jol Boyında* (1922); O. Bekov'un Sovyet Hükümeti'nin icraatlarını dile getirdiği *Sovetbiyke* (1924); R. Malabayev'in *Atamandar Jorığında* (1923); Ä. Aysarin'in *Jürek Jumbağı, Kön Qurıssa Qalpına Baradı* (1929) gibi hikâye kitapları Kazak okuruna ulaşmıştır.

Kazak edebiyatının bedii yönden ilerlemesine özellikle nesrin gelişmesine katkı sağlayan büyük ustalarından biri M. Äwezov'dur. Äwezov, kırk yıllık sanat hayatına sığdırdığı romancılığı, edebî araştırmaları, akademik makalelerinin yanı sıra hikâye türünde de 1920'li yıllarda ilk eseri *Qorğansızdın Küni*'nin neşrinden sonra yetkinliğini ispat etmiş önemli bir isimdir. Yazarın Kazak edebiyatında modernizmin ilk işaretlerini

taşıyan *Qorğansızdın Küni* ile başlayan hikâyeler serisi otuzlu yıllarda *Qasenniñ Qubılıstarı, İzder, Şatqalañ, Qum men Asqar, Bürkitşi, Kinämşil Boyjetken, Eskilik Köleñkesinde* gibi değerli hikâyeleri ile devam etmiştir. 1930'lerden itibaren aralıklarla çeşitli hikâye kitapları basılan Äwezov'un hikâyeleri daha sonra 1960'larda on iki ciltlik külliyyatında, 1970'lerde yirmi ciltlik külliyyatında, 1990'lerden itibaren yayımlanan elli ciltlik eserleri arasında yer almıştır (İsimaqova, 2009: 460).

1930'lu yıllarda Kazakistan büyük sosyal ve siyasi bunalımlara, değişimlere sahne olmakta; ülkede her gün yeni olaylar yaşanmaktadır. 1932-1933 yıllarında Stalin'in kolhozlaştırma siyasetinin bir sonucu olarak ortaya çıkan açlık, Kazak halkının neredeyse yarısının ölümüne yol açmıştır (Mixaylov, 1992: 17). Memleketin geleceğini etkileyen bu hadise, Sovyet Hükümetinin yasaklarından dolayı o dönem hikâyelerinde işlenmemiştir. 1936-1938 yıllarında uygulanan aydın tasfiyesi sonucunda millî menfaatleri savunan devlet adamları, mütefekkirler, edebiyat erbabı tek tek sürgüne gönderilmiş, birçoğu kurşuna dizilmiştir (Qoygeldiyev, 2008: 47). Stalin'in acımasız siyasetine kurban gidenler arasında şairliği ve gazeteciliği ile tanınmış olmasına rağmen *Şolpanniñ Künäsi* adlı tek hikâyesiyle bu türde de kaleminin gücünü ispatlayan M. Jumabayulı; milliyetçi yazar J. Aymawıtulı; *Salmaqbay* (1923), *Sağındıq* (1923) hikâye kitaplarının müellifi S. Sadwaqasov gibi yazarlar vardır. Mevcut zulüm düzenine itirazın hiçbir fayda getirmediğini anlayan S. Seyfullin, Ğ. Müsirepov, Ğ. Mustafin, B. Maylin, S. Muqanov gibi yazarlar sosyalist realizmin gereğini yerine getirmeye; Sovyet idaresinin güzelliklerini, olumlu yönlerini terennüm eden eserler vermeye başladılar.

1941-1945 Rus-Alman Savaşı yıllarındaki Sovyet askerlerinin kahramanlığını ve dostluğunu; Sovyet partizanlarını; savaşa maddi ve manevi destek sağlayan Kazak köylüsünün fedakârlığını; savaşta kocasını kaybeden Kazak kadınının portresini; babasız kalan bir neslin serüvenini ve savaş sonrasında meydana gelen ahlaki çöküntüyü işleyen eserler 1950'li yıllardan itibaren artmıştır. Ayrıca o yıllarda Kazakların kutlu saydığı aile kurumunun dağılması, kadının cemiyetteki rolü ve çocuk terbiyesi meseleleri edebi eserlerde ağırlıklı olarak ele alınmıştır. Bu konuda Ğ. Müsirepov'un kadın temalı hikâyeler serisi *Aqlıma, Aşınğan Ana, Adamniñ Anası, Ölimdi Jeñgen Ana, Aygül Qoysınıñ Bir Küni, Avtobiyografyalıq Äñgime, Qıran Jırı*; Ä. Kekilbayev'in *Şetkeri Üy, Ajar* gibi eserleri örnek gösterilebilir.

1954 yılında "Kazakistan'ın bakir topraklarını buğday tarlalarına çevirmek suretiyle vatan ambarına milyonlarca ton buğday vermek" amacına yönelik olarak Rus ve Alman asıllı işçilerin yoğun bir şekilde Kazakistan'ın kuzeyine yerleştirilmesine başlanır. Bu süreçte Kazaklarla Ruslar ve Sovyet Almanları arasında dostluğun pekişmesi, farklı milletlere mensup kişilerin izdivacı, Sovyet çiftçisinin verimli çalışmaları ve dolayısıyla gerçek anlamda Sovyet insanının yetişmesi hedeflenmiştir (Omarbekov, 1991: 121).

Jastıq adlı hikâye kitabıyla 1948 yılında lirik hikâye yazarı olarak adını duyuran M. İymanjanov, daha sonraki yıllarda gözleme dayalı hikâyeleriyle Sovyet toplumundaki

gündelik konuları ele almıştır. M. İymanjanov, *Tırndağlar* (1956) adlı hikâye kitabında Tselinograd (Aqmola) bölgesindeki Rus, Kazak ve Almanlardan oluşan Sovyet çiftçisinin cansiperane çalışmasından bahsetmiştir. *Tanıis Qız* (1954) kitabında yer alan hikâyelerde ise aşk ve sevgi temalarını işlemiştir. Yazar ayrıca çocuklar için yazdığı *Sapardıñ Tajiribesi*, *Jol Üstinde*, *Kommünizm Müyisi*, *Böbek*, *Senim*, *Kışkentay Körşi*, *Konduktor*, *Üy*, *Bes* (1959) hikâyeleriyle çocuk edebiyatına da katkıda bulunmuştur.

Edebiyat çevrelerinde lirik hikâyeci olarak bilinen Ö. Qanaxin, ismini Kazak okuruna ilk defa 1947 yılında neşredilen *Eki Kezdesüw* hikâyesiyle duyurmuştur. Yazarın hikâyecilik serüveni *Awır Künder*, *Murager* (1958), *Mazdaq*, *Köl Jağasında* (1960), *Tuñış Maxabbat* (1966), *Jürek Qalawı* (1974), *Jas Däwren* (1966), *Dämeli*, *Qart Sarbaz Xıykayası* (1986), *Ata Qomıs* (1990), *Jer Basıp Jürsem* (1968), *Baqıt Bâjšeşegi* (1976) gibi eserleriyle devam etmiştir.

Dönemin bir diğer önemli hikâye yazarı N. Seräliyev'dir. Seräliyev daha ziyade çocuklar için yazmıştır. Yazar, 1952 yılında *Pıyoner* (1952: 10) dergisinde neşredilen *Kışkene Üysiler* hikâyesi ile başlayan sanat hayatına *Uştalmağan Qarındaş* (1956), *Namıs* (1959), *Aq Laq Pen Qara Laq* (1961), *Äñgelek* (1964), *Qañtar* (1971), *Aqböpe* (1966), *Aq Qayın* (1969), *Istiq Külşe* (1967) gibi hikâye kitaplarını sığdırmıştır. Savaş sonrası, ülkedeki ağır hayat şartları, çocuklara vaat edilen aydınlık gelecek, köy ve şehir hayatının hususiyetleri Seräliyev'in ilgilendiği konulardan sadece birkaçıdır.

Stalin'in ölümünden sonra memleketle "ılıman dönem" denen süreç başlar. Sovyetler Birliği Komünist Partisi başkanlığına Hruşçev'in gelmesiyle başlayan bu dönem, siyasi takip ve baskılardan yorulan halka rahat nefes aldırıldığı gibi yazarların yeni arayışlara yönelmesine ve yeni yazarların ortaya çıkmasına da zemin hazırlar. Hikâye bütünüyle bağımsız bir tür olarak kabul edilir; hikâyede insanın fert olarak kendine verdiği değer, şehir hayatı ve şehirli insanın yaşayışı daha çok konu edilmeye başlanır.

1960'lı yıllarda edebiyat kervanına katılan ve romanda olduğu kadar hikâyede de iddialı isimler olarak bilinen yazarlar arasında M. Mağawin, Ä. Kekilbayev, D. İysabekov, T. Tilewxanov, S. Muratbekov, Ş. Murtaza, J. Moldağalyev, T. Äbdik, Ä. Tarazıy, M. Äbdıqalıqov, D. Dosjan, Q. Jumadilov, T. Älimqulov, Ä. Sarayev, T. Axtanov, T. Jarmağanbetov, Q. İysabayev sayılabilir. Sovyet dönemi edebiyatının ve edebiyatçısının bir üstünlüğü, yeni bir eseri devletin çok kısa zamanda en ücra köylere kadar ulaştırmasıydı. Yeni eserlerin anında taşrada da okur ile buluşup irdelenmesinin, Sovyet döneminde basım ve dağıtımın, ayrıca kütüphaneciliğin çok sistemli işletilmesiyle ilgili olduğunu da vurgulamak gerekir. Bu yıllarda yazılan hikâyelerde çiftçi, köylü ve şehirli memur eserlerin esas kahramanları olarak gözüktür. Eserlerde elbette Sovyet anlayışına uygun bir vatan sevgisi, millet aşkı ön plana çıkar. Mesela Jaysanbek Moldağalyev'in, *El Suwretteri* (1976) kitabında toplanan *Äke Jüregi*, *Jebe Mergen*, *Meniñ Apam*, *Qarsı Aluw*, *Muñ*, *Eşkiemer* hikâyelerinde hayatın gayesinin vatan evladı olmak olduğu vurgulanmıştır. Mankurtlaşmaya, özünden kopmaya başlayan; ana dilini, taşralı

hemşerilerini küçümseyen, şehirde eğitim görmüş başına buyruk genç neslin trajedisi Moldağaliyev ve diğer zamandaşlarının hikâyelerde işlediği başlıca konulardan biri sayılır. Bu dönem hikâye kahramanlarının birçoğunun Rus olması veya Rus ismi taşıyan Kazaklardan oluşması dikkate değer bir husustur. Sonraki yıllarda Kazak cemiyeti için asrın trajedisi hâline gelecek olan içki iptilasını da tenkitçi bir bakışla hikâyelerde ele alınmaya başlar. Ş. Murtaza'nın *Altın Tiken*, D. İysabekov'un *Gawhartas*, M. Mağawin'in *Tilenşi* hikâyelerinde bu sosyal meseleye değinilmiştir.

Sovyet toplumunda her türlü sanatın, özellikle Batı kaynaklı sanatların gelişmesi için çok yönlü çalışmalar yapılmış; yazarlara sanatın önemini vurgulayan eserler yazmaları konusunda hedefler verilmiştir. Kazak yazarları, bu çabanın olumlu yönlerini kabul etmekle birlikte yerli sanat ve sanatkârları anlatmanın toplum üzerinde daha etkili olacağını savunmuşlardır. Bu düşünceden hareketle toplumun gözdesi sanatkârları değişik yönleriyle anlatan birçok hikâye yazılmıştır. Ğ. Müsirepov'un *Ataqtı Ğnşi Mayra*; T. Axtanov'un *Alğaşqı Ğn, Qızğanış, Küy Ğnizi*; T. Ğlimqulov'un *Sarijaylaw; Topaykök*, A. Satay'ın *Kisen Aşşan*, N. Ğbüwtaliyev'in *Bayäke Ğnşi*, T. Qajıbayev'in *Temirtas*; S. Narımbetov'un *Teñtek* hikâyeleri sanatın önemini vurgulayan eserlerdir.

1960'lı yıllarda siyasi yapı gereği halkı dilinden, dininden, gelenek-göreneklerinden uzaklaştıracak eserlerin kaleme alınması gündemde canlı tutulmaya çalışılmasına rağmen *Qazaq Ğdebiyeti* gibi edebiyatın gündemini belirleyen önemli bir gazetede yayımlanan makaleler, bilhassa kısa hikâyeler milletin ruhani gıdası olmuştur. ılıman dönemin gelmesiyle yazarlar yeni eserlerinde farklı anlatım biçimlerini denemiş, daha rahat kalem oynatmaya başlamışlardır. Bu yıllarda hikâye türü her yönden hızlı bir gelişme gösterir. Hikâyede birbirine benzeyen yaşama biçimlerinin yerine ruh hâlinin tespitine yönelik çalışmalar meydana çıkar. Hikâyeler hem içerik hem teknik yönden çeşitlenmeye başlar; mizahi, romantik, realist, felsefi, psikolojik, tarihî, otobiyografik, sembolik, lirik, fantastik hikâyeler yazılır.

1970-1980 yıllarında yazılan hikâyelerde somutlama ve soyutlama tekniklerinin öne çıktığı görülür. İnsan psikolojisinin esrarlı tarafları yine bu dönem hikâyelerinde daha sık ele alınmıştır. Bu yıllarda sosyalist realizmden, dolayısıyla ideolojik baskı çemberinden çıkmaya çalışanlar ve bu şekilde dünya edebiyatının tecrübelerinden yararlananlar az da olsa görülür. T. Ğlimqulov'un *Küreñ Özen; Kertolğaw, Şejireli Saxara*; M. Bayğut'un *Şilde, Sırbulaq, Năwrizek*; O. Bökey'in *Muztaw, Sarıarqanıñ Jañbırı* dönemin en çok okunan hikâyeleri arasındadır.

1980'li ve 1990'lı yıllarda daha çok fert merkezli hikâyeler öne çıkar. Ayrıca çocuklar için yazılan hikâyeler çoğalır. Çocuk hikâye yazarları N. Seräliyev'in *Zeñgir Aspan* (1990), *Jañbır İysi* (1980); Ğ. Qaldıbayev'in *Meniñ Ağam Soldat* (1980), *Kök Döñgelek* (1985), *Ata* (1999); S. Bayxonov'un *Qos Şatırlı Üy* (1983), *Sal Üstindegi Mawsım* (1987) hikâye kitapları bu yılların meyveleridir.

Ç. Müsirepov'un *Japon Balladası* (1967), *Söz Joq Sonñ İzderi* (1962) hikâyelerinde açık bir şekilde kendisini gösteren sembolizmin daha sonraki yıllarda T. Jarmağanbetov'un *Qarala Sıyr* (1984); O. Bökey'in *Kerbuğı, Buwra*; A. Altay'ın *Balaq Baw, Ker Azuw, Doda, Qaraştıñ Qarası* eserlerinde devam etmiştir.

Ä. Kekilbayev'in *Jündi Baraq*; Ş. Murtaza'nın *Altın Tiken*; T. Nurmağanbetov'un *Qaraoy, Sarıjylaw, Qaralı Qobız*; S. Muratbekov'un *Birew*; O. Bökey'in *Jasın*; T. Äbdik'in *Oñ Qol*; A. Kemelbayeva'nın *Jan İyesi*; Ä. Orınbayev'in *Esten Ketpes Eles ve Qadışanıñ Qara Tası* hikâyeleri ise psikolojik hikâyeler olarak tanımlanabilir.

M. Jumabayulı'nın *Şolpannıñ Künäsi* ile başlayan hikâyedeki lirik esintiler B. Nurjekeev'in *Käris Qızı*, M. Bayğut'un *Ädebiyet Päniniñ Periştesi*, Q. Qaziyev'in *Olar Ekew Men Jalğız* hikâyelerinde daha baskın bir şekilde görülür.

Kazak hikâyesinde sağlık ve spor temalarının da ciddi anlamda ele alınışı T. Jarmağanbetov'un *Jan* hikâyesiyle başladığı söylenebilir. M. Bayğut'un *Uran Urğan* hikâyesinde de sağlık konusu gündeme gelir.

Felsefi hikâyelere ise Ä. Kekilbayev'in *Eñ Baqıttı Kün*; Ş. Murtaza'nın *Bir Nâzik Säwle, Aqsay Men Köksay, Tilsiz Qoñıraw, Sol Bir Küz*; J. Moldağaliyev'in *Jebe Mergen, Jez Qoñıraw*; O. Bökey'in *Ardaq*; B. Nurjekeyev'in *Külaştıñ Soñğı Köktemi*; M. Bayğut'un *Uran Urğan, Ölimnen Qaşqan Respondent*; A. Altay'ın *Altay Novellası, Tasbaqanıñ Taqırı* hikâyeleri örnek gösterilebilir.

Mizahi hikâye olarak J. Moldağaliyev'in *Revizor, Otaw Üyde*; M. Bayğut'un *Bir Dorba Diplom, Aqpandağı Mısıqtar*; L. Omar'ın *Qırıq Bestegi Qız, Aqtaylaq* gibi eserler zikredilebilir.

1990'lı yıllarda S. Muratbekov *Ata, Janbolat, Tañğı Şıq, Künsuluw, Qızıl İñir, Körşi Üydiñ Qızı, Äpkem Jezdem Jäne Men, Jolayırqta*; T. Nurmağanbetov *Kökeykesti, Jiyendik, Uwayday, Volga Reçenka, Sarı Sıbzığı, Kertolğaw, Maxabbat Küyigi, Telqoñır, Qaraqulaq, Qos Küyşi*; M. Mağawın *Jañılısuw, Sentyabrde, Tüngi Qonaqtar, Qıyandağı Qıstaw, Ötkinşi, Kütpegen Kezdesüw, İyesiz, Tulımxannıñ Baqıtı, Şeşe, Murager, Meniñ Balalarımınñ Tuwısqañ Ağası, Er Targın*; Q. Qaziyev *Olar Ekew Men Jalğız, Bâşşeşekti Jıl, Aq Bantik, Nayzağaylı Tün*; N. Oraz *Qayırşının Juldızı, Ayaqtalmağan Ertegi, Baqıt Qası, Sıyqırlı Köl, Aq Tırnalardıñ Uwıtı*; T. Şapay *Qazaqpen Sawdalasuw, Ayna Saray* gibi hikâyeleri okuyucuya sunmuşlardır.

T. Äbdik'in *Oñ Qol* adlı uzun hikâyesi; A. Marxabay'ın fantastik örgülü *Ğarıştağı Qımız, Aral Äwenderi, Tosın Ğarışxat* hikâyeleri sonraki yılların bilim-kurgu yazarları *Keñistik Köşpeñdileri* serisinin müellifi J. Saxiyev'e, *İonosferadağı Alañ, Neytroit* hikâye kitaplarının yazarı R. Bektibayev'e ilham kaynağı olmuştur.

S. Muratbekov, *Ananıñ Armanı, Ata, Otaw Üy* hikâyelerinde unutulmaya yüz tutmuş Kazak geleneklerinin canlandırılması isteğini belirtmiştir.

Sovyet döneminde yazılan Kazak hikâyelerinde Kazakçanın zengin kelime hazinesi kullanılmakla birlikte bazen karakter özelliğini açmak için, daha çok diyaloglarda Rusça ifadeler de sıkça yer verilmiştir.

Hülasa konu başlıkları ve tarihî karakterler üzerinden millet tarihinin anlatılması, mitolojik unsurların çokça kullanılması; savaş, barış, bağımsızlık, hürriyet, insanlık temalarının üzerinde daha fazla durulması; gelenekle yeninin birlikte götürülmeye çalışılması, dünya edebiyatında önemli sayılan tekniklerin önemsenmeye başlanması, Kazakları ayrıntılı biçimde tanıtabilecek tiplerin meydana gelmesi, Kazak yaşayışının çok yönlü olarak ele alınması, bu dönem hikâyeciliğin umumi özellikleri olarak sayılabilir.

4. Bağımsızlık Sonrası Kazak Hikâyesi

Kazakistan'ın 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte Kazak edebiyatı da yeni bir döneme girer. Sovyet dönemindeki siyasi yasaklardan ve sosyalist realizm kısıcından kurtulan Kazak edebiyatçılarının ilk yıllarda şaşkınlık yaşadıkları da bir gerçektir. Bu şaşkınlık toplumda edebiyatın önemini yitirdiğine dair düşüncelere yol açmıştır. Oysa Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla Kazak edebiyatı da yeni, kendine has bir yol edinecektir. Ş. Murtaza, M. Mağawin, Ä. Kekilbayev, D. İysabekov, T. Äbdik, B. Nurjekeyev daha önceki ılıman dönemde başladıkları çalışmalarıyla; bir sonraki nesilden B. Muqay, N. Aqış, T. Ahmetjan toplumun nabzını yoklayan eserleriyle bağımsızlık sonrası Kazak hikâyesini hazırlayan isimlerdir. Çarlık dönemiyle birlikte yaklaşık iki buçuk asırlık esaretten kurtulmanın sevincini yaşayan Kazak edebiyatında Sovyet döneminde dile getirilmesi yasaklanan birçok konunun dokunulmazlıkları kaldırılır. Edebî tenkidin usta isimlerinden Danday İsqaqulı, "Son zamanlarda Kazak edebiyatında büyük değişimler söz konusudur. Eskiden yazarlarımızın sınırlı üslup ve tekniği kullanmak mecburiyeti vardı, artık bedii edebiyatın önündeki bütün engeller kalkmıştır." (İsqaqulı, 2005: 411) demektedir. Bağımsızlıkla birlikte Kazak hikâyesi içerik ve teknik yönden değişmeye başlar, hikâyede millî folklor unsurları ve millî zihniyet ön plana çıkar. Dünya edebiyatındaki önemli teknikler, yöntemler kullanılmaya başlanır ve millî sembollere çokça vurgu yapılır. Daha önce konuşulması yasak konular -1986'daki Jeltoqsan ayaklanması, 1989'daki Semey nükleer denemesi, dinî konular, Afganistan'da vatani görevini yerine getirenler, ekolojik denge- ele alınır; hikâyede metaforik, alegorik, grotesk uygulamalar çoğalır.

Sovyet döneminde yazdığı roman ve hikâyeleriyle Kazak okurunun takdirini kazanan Muxtar Mağawin bağımsızlıktan sonra yazdığı hikâyelerini *Tamızdan Keyingi Äñgimeler* (2001) ve *Qumırşqa Qırğın* (2002) kitaplarında toplamıştır. Romanlarında olduğu gibi kısa hikâyelerinde de iddialı olan Mağawin, gerçekçi yaklaşımı benimseyen bir yazardır.

Son devir Kazak edebiyatının nadide ustalarından sayılan yazar, Sovyetlerin kılıcından kan damlayan dönemlerinde bile kimliğini, inancını, benliğini, şahsiyetini koruyabilen; alışılmışı aykırı tutum ve eserleriyle farklılık gösteren bir şahsiyettir. 1992 yılında yazılan *Komünistik Realizm, Salaxaddinniñ Ükimi* hikâyeleri Sovyet sansüründen ve baskısından kısacası komünist düzenden arınmışlığın ilk belirtilerini taşır. Bir hürriyet âşığı da diyebileceğimiz yazar, bağımsızlıktan sonra yazdığı hikâyelerinin çoğunu çok önceden planladığını belirtmiştir (Mağawin, 1993: 201). Sovyet dönemi gerçeklerini gözler önüne seren *Jüsüptiñ Qızı Svetlana, Qara Qağaz Kelgen Salıq Ağam, Tassuwdan Ötken Qaşqındar, Abaqtıda Ölgen Uwan Atam, Purkoraldıñ Kök Atı, Oñ men Sol, Eñ Ädil Saylaw, Qasqır Böri, Ultaralıq Janjal, Qumırsqa Qırğın* gibi eserler yazarın bağımsızlıktan sonra halkına armağan ettiği hikâyeleridir. M. Mağawin'in bağımsızlıktan sonra yazdığı hikâyelerinin bir kısmı psikolojik hatıra türündedir.

Değişik kesimlerden seçtiği kahramanları vasıtasıyla millet hayatının çeşitli yönlerine değinen Şerxan Murtaza, önceki yıllarda tarihî, millî temalara çokça eğilmiş bir yazar olarak bağımsızlıktan sonraki dönemde cehalet, bozulma, özünden kopma, sahtekârlık temalarına da yer vermiştir. Önceki yıllarda *Tabılğan Teñiz, Bultsız Küngi Nayzağay, Mıltıqsız Maydan, Ahmetjanniñ Antı, 41-jılğı Keliñsek* hikâye kitaplarıyla Kazak okurunun takdirini kazanan Şerxan Murtaza'nın son hikâyeleri *Soğıstıñ Soñğı Jesiri* (2003) adıyla neşredilmiştir.

Yeni dönemin dikkat çeken isimlerinden biri Älibek Asqarov, *Ör Altay Men Qayteyin Biyigiñdi* (1997) adlı hikâye kitabında Sovyet rejiminin çöküşüyle birlikte çöken Kazak köyünün ve köylüsünün dramını yansıtmıştır. Gerçekçi bir üslubu benimseyen yazar daha önce "kut"un mekânı olarak bilinen köyün perişan hâlini; bağımsızlığını yeni kazanmış, devlet mekanizmasının işlemediği bir memlekette eskiden bereketin koruyucusu olan köylünün ekmek derdiyle şehirlere göç etmesini ve gittiği yerde ekmek parası için her türlü işi yapmaya razı oluşunu psikolojik bir yaklaşımla dile getirir. Ayrıca şehirlerde yeni meydana çıkan zengin Kazaklar ve işçi-patron ilişkileri de hikâyelerin ilgi odağı olmuştur. Şehir ile köyü mukayese ederek ele alan hikâyelerinde Asqarov, okuru her şeye rağmen doğduğu yeri sevmeye, köyden kopmamaya çağırır.

Bağımsızlık sonrası Kazak hikâyeciliğinin önde gelen isimlerinden biri Nurdawlet Aqış'tır. Onun *Baba Tanyanı Kim Desek Eken?, Maxabbatpen Araşalaw, Don Juanniñ Qalındığı* adlı hikâyelerinde insan ilişkileri, sevgi ve aşk ağır basmaktadır. Hikâye kahramanları da yeni devrin insanlarından seçilmiştir. Toplumda çoğunluğun inandığı, "dünyayı güzellik kurtarır" tezinin aksine Aqış, "dünyayı aşkın kurtaracağını" savunur. Aqış'ın eserlerinde aşk, somut ve gerçek bir olgu olarak ele alınmıştır.

Teñizden Esken Jel (2001), *Aqqum Altın Jağalaw* (2002) kitaplarında bir araya getirilen hikâyelerinde toplumsal gerçeklere değinen bir diğer hikâye yazarı Bolat Qanatbay'dır. Yazar, hikâyelerinde dünyanın düzeni ve ülkenin yönetim sistemi değiştiğinde millî değerlerin itibarsızlaşmasına değinir. İnsanları seven bir yazar olarak

bütün hikâyelerinde insan sevgisi, merhamet ve dostluk duygusu işlenir. Hikâyelerinde işlediği konulara uygun olarak toplumun değişik kesimlerinden seçtiği kişiler iç dünyalarıyla birlikte verilir.

Önceki yıllarda *Elgezek Bağdarşamniñ Basınan Keşkenderi* (1989), *Şetkeri Üydiñ Jariğı* (1990), *Tarazdan Täbärik* (1990) kitaplarıyla kısa hikâye türünde kendini ispatlayan Kösemäli Sättibayulı, *Jılqıbay Jezdemniñ Saqalı* (1999), adlı hikâyesinde bağımsızlıkla birlikte gelen sosyal hastalıklara dikkat çeker. Yazar, bu eserde özellikle maneviyatın geri plana itilmesini, Kazak cemiyetindeki fitneyi, adam kayırmayı ve kürevileşme sonucunda meydana çıkan olumsuzlukları anlatır. Hikâyede öne çıkarılan en çarpıcı olgu: Sovyet döneminde Ruslarla evliliğe sıcak bakmayan bir cemiyette, Kazak kızlarının dini, dili tamamıyla farklı Çinliyle, Afrikalıyla izdivacını sıradan bir olaymış gibi kabul edilmesidir. Yazar, hikâyelerinde genellikle ironik anlatımı tercih etmiştir. Trajikomedi tarzında ele alınan hikâyede dinî değerlerin kutsiliğini kavrayamayan toplumun hâline içten içe üzülmeye söz konusudur.

Lirik denemeleriyle tanınan Tursınjan Şapay, bağımsızlık sonrasında yazdığı hikâyelerinde daha çok kaybolmaya yüz tutmuş millî değerleri semboller vasıtasıyla vermeye özen göstermiştir. Bunun en güzel örneği *Dombıra* hikâyesinde görülür. Dombıra, Kazakların çok sevdiği ve kutsiyet atfettiği millî çalgıdır. Ananevi Kazak ailesinde dombıra evin başköşesinde asılı durur; inanışlara göre dombıra o aileyi kazadan beladan, kötülükten korur. Kazaklar dombıra ile icra edilen ve küy denen sözsüz müziğin ruh hastalıklarına şifa olduğuna inanırlar. Şapay'ın hikâyesinde dombıra kişileştirilmiştir. Hikâyede “yeni” ve “eski” meselesi iki dombıra üzerinden anlatılır. Eski ama değerli olanın yerine yeni ama “kut”u olmayanı tercih etmenin nasıl bir trajedi olduğu üzerinde durulur.

Benzer konuyu benzer sembollerle kaleme alan yazarlardan biri Quwandıq Tümenbay'dır. Yazar, *Qobız Muñı* (2008) adlı hikâyesinde baba-oğul bağlamında nesil çatışmasını ve neticede bastırılmaya çalışılan millî zihniyeti tahlil etmiştir. Tümenbay, son yıllarda yazdığı hikâyelerinde umumiyetle “Eski değerleri korumak isterken yeniyi ayak uyduramazsan hep yalnızsın.” mesajını vermeye çalışmıştır.

Hikâyeleri *Tuma* (1995), *O Dünyeniñ Qonağı* (2001), *Muñ* (2003), *Aqıyqat Jolı* (2003) gibi dört kitapta toplanan Talaptan Ahmetjan, cemiyetin marazi yönlerini görmekle kalmayıp bağımsızlık sonrası Kazak toplumundaki olumsuzlukları kalem gücüyle düzeltilebileceğine inanan bir yazardır. Hikâyelerinde hep insani değerleri yüceltmesi, kâinattaki güzellikleri göstermeye çalışması, şahsi hayattaki sadeliği ve üslubundaki akıcılık, onu okunan ve beğenilen bir yazar hâline getirmiştir. Bu bakımdan onun eserleri, bağımsızlık sonrası Kazak hikâyeciliğinde bir dönüm noktası sayılabilir.

Romancılığıyla tanıdığımız Raxımjan Otarbay, *Amerikanın Ulttıq Baylıǵı* (2000) adlı hikâyesinde bir yabancıyı kendine ait olanı koruma çabasını, Kazak toplumunun ise asırlardan beri değer verdiği hazinelerini göz ardı etmesini anlatmıştır. Mizahi anlatımıyla dikkat çeken yazar, bağımsız bir memleketin kendine has millî ideolojisinin olması gerektiğine, aksi takdirde halkın gönül birliği oluşturamayacağına parmak basmıştır. Ayrıca yazar, M. Mağawın gibi Kazakistan'ın çok uluslu bir memleket oluşuna ancak milliyeti Kazak olmayanların yerli halktan her yönden daha iyi durumda bulunmasına dolaylı bir şekilde işaret etmiştir.

Benzer temaya temas eden bir diğer Kazak hikâyecisi M. Mäjiytov'dur. Yazar *Äkim Saylaw* (Sayadılova, 2010: 23) adlı hikâyesinde bağımsızlık sonrası Kazak toplumunda çok yaygınlaşan rüşvetçilik, adam kayırma, ehil olanlardan istifade edilmemesi gibi konuları mizahi bir üslupla ele almıştır. Yazarın hayaller üzerine kurulan bazı hikâyeleri de bir ölçüde gerçekleri çağırıştırır. Mäjiytov'un sanat kaygısından uzak bir dille yazması ise hikâyelerini okuyucuya sevdiren mühim noktalardan biridir.

Sovyet döneminde yasak konulardan biri de Aralık 1986'da gerçekleşen Kazak gençlerinin "Kazakistan'a Kazak idareci istiyoruz!" sloganıyla gerçekleştirdiği ancak, Komünist Parti'nin barışçıl gösteriyi silahla bastırması sonucu binlerce gencin öldüğü ve yüzlerce ailenin mağdur olduğu Jeltoqsan Olayı'dır. Bu konu da bağımsızlıkla birlikte roman ve hikâyelerde farklı açılardan ele alınmıştır. Bu konuyu M. Bayğut *Joǵalǵan Jurnaǵ* (2005), J. Qorǵasbek *Jeltoqsan* (2001), A. Altay *Propiska* ve *Sibir Ofitseri* (2008) hikâyelerinde işlemişlerdir. Altay, son hikâyesini Jeltoqsan olayları sırasında aldığı emir gereği gençlere en ağır işkenceleri uygulayarak "vatan borcu"nu eksiksiz eda eden Komiser Buwraxan etrafında kurgulamıştır. Hikâyede Sovyet iktidarının kölesi durumundaki Buwraxan ve onun gibi nice memurların hayatını okurken Sovyet siyasetinin ne kadar ikiyüzlü ve vefasız olduğu da anlaşılmaktadır. Yazar, *Propiska* hikâyesinde ise Sovyet döneminde Kazak köylüsünün şehre göçünü engellemek için icat edilen adres kayıt sisteminden bahseder. Şehirde belli bir adrese kayıtlı olmayan biri, işe girmeye ve belli bir süreden fazla şehirde kalmaya hakkı yoktur. Adrese kayıt yaptırmak ise birçok işlemi olan çetin bir süreçtir. Şehirde dört ay dolaşmasına rağmen adres kaydı yaptıramayan ve sonunda Jeltoqsan Olayı'nın kurbanı olan Arqat isimli Kazak gencinin şahsında Sovyet Hükûmeti'nin can çekişme süreci gözler önüne serilmiştir.

M. Bayğut'un *Joǵalǵan Jurnaǵ* hikâyesinde başkahraman Jurnaǵ bir Kazak delikanlısıdır. Jurnaǵ, Jeltoqsan Olayları sırasında ceza almış ve gördüğü işkence sonrası delirmiş bir gençtir. Yazar Jurnaǵ'tan bahsederken "Deli Jurnaǵ insanları tanımaz, herkesi bir biriyle karıştırırdı. Siması Kazak'a benzemesine rağmen, ne ana dilini konuşabilir ne de iyi ile kötüyü ayırt edebilir durumdadır. Aslında burada yine yukarıda bahsedildiği gibi millî değerlere yabancı bir nesil anlatılmaktadır. Deli çocuğun babası

Yaradan'ın insanoğluna bahsettiği en önemli nimet olan aklını kaybeden oğlunu düşünerek dertlenir. Deli oğlan ise hiçbir şey düşünebilecek durumda değildir. Yazar, hikâyede Kazakların kutlu bildikleri ve "qara şańıraq" dedikleri aile kurumunun önemine, neslin devamına verdikleri ehemmiyete vurgu yapmıştır. "Zürriyetini devam ettirecek, bütün güzelliklerini geleceğe taşıyacak Jurnağ-Nesil delirdiyse bunun suçlusu kimdir?" sorusuyla hikâye sona erer.

J. Qorğasbek'in *Jeltoqsan* adlı hikâyesi, Jeltoqsan Olayları sırasında diri diri kamyonlara yüklenerek şiddetli ayazda şehir dışındaki çöplüğe atılan yaralı gençleri taşıyan ve onlara yardım edemeyip için için ağıt yakan traktör şoförünün başından geçenleri konu almıştır. Emir kulu zavallı traktör şoförünün gerçekleri görmezden gelmek için durmadan içki içerek kendini rahatlatmaya çalışmasından bahsedilir. Yazar, halkın sineye çekmek zorunda kaldığı trajediyi bu şekilde dile getirmiştir.

Yeni dönem edebiyatında postmodernizme eğilim ciddi derecede fark edilir. T. Nurmağanbetov'un *Kene*, A. Altay'ın *Kentavr*, M. Mağawin'in *Qıysıq Ağaş* ve *Qos Ağaş* gibi hikâyelerinde postmodern özellikler görülür. Bu yazarlar, toplum hayatındaki önemli konuları tahkiye ederken tenkitçi ve felsefi usuller kullanmışlardır. Bu hikâyelerde bağımsızlığa rağmen mankurt olarak kalmayı tercih eden zavallı Kazaklardan bahsedilmiştir. Ayrıca bu eserlerde yeni zamanın mankurt karakterini açarken sembollere çok sık müracaat edilmiştir.

A. Altay, bağımsızlık sonrası hikâye yazarları arasında hikâye sayısının çokluğu, konu çeşitliliği, hikâye yazma yönteminde yaptığı değişiklikle dikkati çeker. *Qır men Qala Xıykayaları* (1998), *Qızıl Böltirik* (2006), *Altay Novellası* (2001), *Kazino* (2008) hikâye kitaplarında ele aldığı temaları insan ve toplum, insan ve tabiat, insan psikolojisi olarak üçe ayırmak mümkündür. İnsan ve toplum temalı eserlerinde ekseriyetle toplumun herhangi bir olaya veya insana gösterdiği tepki, şehirlik ve köylülükten kaynaklanan problemler, göçün hızlanması yüzünden şehrin medeni ve kültürel yapısının bozulması, ekonomik dengesizlik gibi sorunları dile getirmiştir. İnsan ve tabiat temalı hikâyelerinde insanın tabiatla mücadelesi ve tabiata verdiği zarar üzerinde durmuştur. Peyzajı, karakter psikolojisiyle eşleştirmede yazar çok başarılıdır. İnsan psikolojisi temalı hikâyelerinde ise aşkı, özlemi ve eskiden Kazak toplumunda pek rastlanmayan çağın vebası durumundaki yalnızlığı işlemiştir. Üslup olarak hikâyelerinde iç monoloğu sıkça kullanan yazar, güvensizlik ve şiddetin doğurduğu psikolojik durumun kolaylıkla kaybolmayacağı üzerinde durmuştur.

Hikâyeleri uzun süre edebiyat gazete ve dergilerinde yayımlandıktan sonra *Kökjal* (2001), *Allanıń Ömiri* (2003), *Xan Keneniń Qazası* (2005) adlı üç kitap hâlinde basılan Duman Ramazan, Kazak tarihinin gizli sayfalarında kalmış önemli tarihî şahsiyetleri, hikâyeleri vasıtasıyla halka tanıtmış bir yazardır. Duman Ramazan, Ayrıca bilgi

eksikliğinden dolayı birçok yazarın kalem oynatmaya çekindiği cesaret edemediği dinî konuları ve ahlaki meseleleri bedii bir üslupla hikâyelerinde anlatmış ve böylece edebiyatı bir “eğitim aracı” olarak kullanmakta başarılı olmuştur.

Edebî eserlerin insan üzerindeki etkisine inanan ve *Tobılığısay* (2000), *Munara* (2002) kitaplarında topladığı hikâyeleriyle özellikle gençlerin gözdesi hâline gelen diğer bir yazar Aygül Kemelbay’dır. Kemelbay’ın hikâyelerinde de postmodern edebiyatın özellikleri göze çarpar. Millî geleneklere aşırı bağlı olmakla birlikte “iyi”yi kime ait olduğuna bakmaksızın öğrenmek gerektiğini vurgulayan yazar, eserlerinde terbiye meselesine öncelik vermiştir.

Didar Amantay, son dönem Kazak edebiyatında felsefi içerikli anlatılarıyla kendine has tarz oluşturmuş olan bir yazardır. Metafizik konulara eğilimiyle dikkat çeken yazarın hikâyelerinde müphem olan çok şey vardır. Yazar, bütün eserlerinde toplumu ilgilendiren olayların yanında ferdin iç dünyası, yalnızlığı, bunalımı, cemiyetle ilişkileri gibi konuların işlenmesini bir ihtiyaç olarak görür. Amantay’ın bugüne kadar yazdığı otuz yedi hikâyesi *Qarqaralı Basında* (2003) adlı kitabında *Gülдер мен Kitaptar* (2003) romanıyla birlikte neşredilmiştir.

On dokuz yaşındayken *Dolana* adlı ilk hikâyesi dönemin önemli gazetesi Leninşil Jas’ta basılan ve edebiyat tenkitçilerinin teşvikiyle yazarlığa başlayan Nurgali Oraz, bağımsızlık sonrası Kazak edebiyatında özellikle kısa hikâye türünün velut bir temsilcisi hâline gelmiştir. Yazarın *Ayaqtaılmağan Ertegi* (2002), *Qazığurt Oqıyğaları* (1995), *Baırşanıñ Balaları* (1988), *Soqpaq Jol* (1985), *Daladan Qalağa Kelgender* (2006) adlı kitaplarında yer alan hikâyelerinde köy hayatının gerçekleri anlatılmış, köyün değişik kesimlerinden portreler verilmiştir. Köy temasını işleyen birçok yazarın anlattığı köylünün sıkıntısı meselesinin aksine N. Oraz taşra insanının huzuruna, mutluluğuna, bilgeliğine, samimiyetine vurgu yapmıştır. *Daladan Qalağa Kelgender* (2006) kitabında son dönemdeki köyden şehre göç meselesine ve dolayısıyla büyük şehre gelen taşralının sorunlarına eğilmiştir. Gerçekçi bir üslubu benimseyen yazar, toplum düzenindeki değişikliğin bireyi etkileyişinden, özellikle bireyin ahlakındaki değişimden söz etmiştir.

5. Sonuç

Kazak edebiyatında hikâye türü, İlk dönem, Sovyet dönemi ve Bağımsızlık Sonrası dönemler olmak üzere üçe ayrılır. Çalışmamızda bu her üç döneme ait yazarlar ve eserleri üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Genel olarak bakıldığında yazılan hikâyelerin aynı zamanda kendi dönemlerinin de bir aynası oldukları görülür. Hikâyelerin yazıldıkları dönemlerde toplumu derinden sarsan olaylar, üstü kapalı olsa da bir şekilde edebiyatın içerisinde yerini almışlardır. Özellikle Sovyetlerin ilk döneminde görülen sınırlamaların son dönemlerde zayıfladığı,

Bağımsızlık dönemi hikâyelerinde ise eleştirilen konuların değiştiği görülür. Kazakistan'ın bağımsızlığını elde etmesinden sonraki dönemde hikâye yazarlarının kullandıkları dil, üslup ve teknikte önemli değişikliklerin olduğu göze çarpar.

Türkoloji sahasında özellikle Türk dünyası edebiyatları başlığı altında, Kazak edebiyatıyla ilgili yapılacak çalışmalar ve araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu konuda karşılaştırmalı türden edebî çalışmaların artırılması gerekmektedir. Bu anlamda çalışmamız, bundan sonraki süreçte Kazak hikâyeciliğiyle ilgili çalışacak olan araştırmacılara yol gösterici bir ön kaynak niteliğinde hazırlanmıştır. Öncelikle bu alanda yapılan araştırma çalışmalarının çok az olduğunu vurgulamak gerekir. Kazakça kardeş lehçe olarak bilinmesine rağmen özellikle edebi eserlerin nitelikli bir tercüme yapılmadan üzerinde akademik tahlil çalışmalarının yapılamayacağı anlaşılmaktadır. Bundan dolayı Kazak hikâyesiyle ilgili yapılacak araştırmalar için ilk etapta her yönden nitelikli eserlerin tespit edilmesi, sonra Türkçeye tercüme edilmesi ve tahlil çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Sonuç olarak yüz yılı aşkın bir geçmişe sahip olan Kazak hikâyeciliğinin çok farklı dönemlerden geçtiği; efsane, masal ve halk hikâyesi üslubuyla başladığı yolculuğunda Sovyet döneminden geçerken büyük bir gelişme gösteren ve bugün çok iyi bir yerde bulunan Kazak hikâyeciliğinin geleceğe umutla ve güvenle baktığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- ABAY. Tañdamalı, Almatı 1983.
ALTINSARİN, İbray. Tañdamalı Şığarmaları, Almatı 1943.
ALTINSARİN, İbray. Öner-Bilim Bar Jurttar, Almatı 1991.
ÄLİMQULOV, Täken. Jumbağ Jan. Almatı 1993.
ALEKTOROV, Alexandr. Qırğız Xrestomatiyası, Qazan, 1889.
ASFENDİYAROV, Sanjar. İstoriya Kazaxstana. Almatı 1993.
AŞİRBAYEV, B. Baspasöz Damuwınıñ Qazirgi Şındığı Onıñ Tüp-Törkinin Tanıwda, Qazaq Ädebiyeti Gazeti, S. 11, s. 5-6, 2000.
ATIMOV, Mekeriya. İdeya Jane Kompozitsiya, Almatı 1970.
ÄZİYEV, Ämen. Qazaq Povesi. Almatı 1989.
ÄWEZOV, Muxtar, 18-19 Ğasırlardağı Qazaq Ädebiyeti, 1933.
BİYSENGÄLİY, Zeynel-Ğabden. Ayqap jäne Eldik Sana İdeyaları, Ayqın Gazeti, s. 3, 12 Aralık 2012.
DERBİSALİN, A. Altinsarinniñ Jazuşılıq Qızmeti Turalı. Almatı 2005.
İLMİNSKIY, Nikolay. Vospominaniya Ob İ. Altinsarine, Kazan 1891.
İYMANJANOV, Muqan. Qısqa Äñgimeler Tuwralı Oylar – Beyimbet Tvorçestvosı Tuwralı, Almatı 1958. Ädebiyet jäne İskusstvo Jurnalı.
İSİMAQOVA, Aygöl. Alaş Ädebiyettanuwı, Almatı 2009.
ISQAQULI, Danday. Sıntalqı. Almatı 2005.
KENJEBAYEV, Beysenbay. Qazaq Baspasözünüñ Tariyxınan, Almatı 1950.
QABDOLOV, Zeynolla. Maylinniñ Murası men Mirası, Almatı 1988.
QOYGELDIYEV, Mämbet. Alaş Qozğalı, Almatı 2008.
MAYLİN, Beyimbet. Tandamalı Şığarmalar, Almatı 1952.
MIRZAXMETOV, Mekentas. Qazaq Qalay Orustandırıldı, Almatı 1993.

MİXAYLOV, Valeriy. Xronika Velikogo Djuta, Almatı 1992.

MUQANOV, Säbiyt. XX- Ğasırdağı Qazaq Ādebiyeti, Qızılorda, 1932.

OMARBKOV, Talas. Tın Tumşalağan Şındıq, Juldız Jurnalı, S. 6, s. 118-131.

SAYADİLOVA, Gawhar. Tävelsizdik Kezindegi Qazaq Prozasınıñ Kırkemdik Ālemi - Avtoferat.
Almatı 2010.

SEYFOLLAULI, Säken. Qazaqtıñ Eski Ādebiyet Nusqaları, Qızılorda 1931.